

Тощо

Автор:

Іван Драч

Тощо

Іван Федорович Драч

Поет, кіносценарист, драматург, перекладач, мислитель, громадський діяч, політик, лауреат Шевченківської премії і Державної премії СРСР, Іван Драч (нар. 1936 р.) свого часу стрімко увірвався в літературу «шістдесятників» і своєю оригінальною поезією наробив чимало галасу. В кінематографі саме за сценаріями Драча було створено низку справді культових фільмів? «Пропала грамота», «Криниця для спраглих», «Камінний хрест». Його поезію добре знають і люблять не тільки в Україні, а й далеко за її межами. У видавництві «Фоліо» вийшли друком збірка поетичних перекладів і статей митця «Наближення» (2008) та збірка поезій «Сивим конем» (2011). До видання включено вірші, написані у 60-80-ті роки минулого століття, а також поезії останнього часу, в яких чудово розкривається непересічний талант поета.

Іван Драч

Тощо

Крила

(Новорічна балада)

Через ліс-переліс,

через море навкіс

Новий рік для людей подарунки ніс:

Кому – шапку смушеву

кому – люльку дешеву

Кому – модерні кастети,

кому – фотонні ракети,

Кому – солі до бараболі,

кому – три снопи вітру в полі,

Кому – пушок на рило,

а дядькові Кирилові – крила.

Був день як день, і раптом – непорядок,

Куфайку з-під лопаток – як ножем прошило.

Пробивши вату, заряхтіли радо,

На сонці закипіли сині крила.

Голодні небом, випростались туго,

Ковтали з неба сине мерехтіння,

А в дядька в серці – туга,

А в дядька в серці – тіні.

(Кому – долю багряну,

кому – сонце з туману,

Кому – перса дівочі,

кому – смерть серед ночі,

Щоб тебе доля побила,

а Кирилові, прости Господи, – крила.)

Жінка голосила: «Люди як люди.

Їм доля маслом губи змастила.

Кому – валянки,

кому – мед од простуди,

Кому – жом у господу,

а цьому гаспиду,

прости Господи, – крила?!»

Так Кирило до тям брів,

І, щоб мати якусь свободу,

Сокиру бруском задобрив,

І крила обтяв об колоду.

Та коли захлинались сичі,

Насміхалися зорі з Кирила

І, пробивши сорочку вночі,

Знов кипіли пружинисті крила.

Та Кирило з сокирою жив,

На крилах навіть розжився —

Крилами хату вшив,

Крилами обгородився.

А ті крила розкрали поети,

Щоб їх муза була не безкрила,

На ті крила молились естети,

І снилося небо порубаним крилам.

(Кому – нові ворота,

кому – ширшого рота,
Кому – сонце в кишеню,
кому – дулю дешеvu,
Щоб тебе доля побила,
а Кирилові – не пощастить же
отак чоловікові! – крила.)

Перо

Перо, мій скальпелю вогненний,
Ти мій жорстокий лиходій,
Мій дикий поклик цілоденний,
Первоцвіт мій, перволюб мій!

Нам розтинати дні ці карі
До серцевини, до зорі,
Куди не дійдуть яничари
В облудній словоблудній грі.

Дні полохливі, і неvtішні,
І лаконічні, точні дні,
І дні, мов глечики з Опішні,
Протяті шпагами вогнів,
І дні, яким нема відроди,
І виноградні теплі дні,

Де тихо сплять старі досади,

Зіщулившись на самім дні.

Дні променисто легковажні,

Горбаті дні, мозільні дні,

І дні чеснот, і дні продажні,

Яким солона кров зрідні.

Перо – це наша чорна доля,

Все обійти і все знайти,

Аж поки в головах тополя

Не прошумить за два хрести.

Балада золотої Цибулі

Звичайна цибулина —

Зоря нужденних.

Пабло Неруда

Вона – золотощока богиня продажних ринків —

Маятником погойдується в гроні вінка,

Обнявши за шию горбату тітку Горпину.

Вона – заплетена німфа в зів'ялі коси подруг,

Обмацана мільйонами ласих очей,

Прагне збутися своєї золотоавої цноти!

Вона – малесенька баня підземних церковок —
Дрижить за свою золоту віруючу душу
Перед язичницькою захланністю тупого ножа!
Почервоній – простягаючи за її золото
сміття своїх мідяків!
Вона вже чує, як мліють її золоті груди
В передчутті газових обіймів джигуна Вогню.
Вона – королева краси сільських світанкових
базарів —
Принишло сидить на гауптвахті солдатської кишені,
Невинна золота фея жорстокого Апетиту.
Вона – рідна сестра черствого житнього Хліба
І близнючка-сестриця біложупанного Часнику,
Вона – золота граната у пащу студентського голоду,
Затята суперниця розвареної рохлі Картоплі,
Вірна подруга кухонної скромниці Солі,
Мала Жанна д'Арк на всіх англосаксів-мікробів,
Вона – ніжна Лаура якогось
кирпатого Петра Петрарки
З київського технічного училища на Подолі,
Захована у теплиці його саморобної валізки,
Чи вона – забута, занедбана Цибулина Попелюшка,
Що безіменно зітліє у шлунку якогось бонзи,
Вона, золота-золотісінька, не знає,
як їй судилось вмерти,

Чи судилось лягти їй святими білими німбами
На нерозгадану тайну пшеничної скибки,
Чи вона має крутити хула-хуп перед кривавим
Шашликом
На срібному тлі грузинського князя Шампура...
Починається золота агонія
передсмертного стриптиза:
Вона скидає свою золотаву шубку,
Вона скидає свій золотавий лискучий светр,
Вона скидає свою золотисту ніжну сукенку,
Вона скидає свою золотісіньку льолю-лушпинку
І, оголена, біла, плаче од згвалтованої цноти,
Вона – золота Цибулінка з маминого городу,
Вона – золота Весталка з храму Таємниці Буття,
Зібгана в золотий кулачок переляку...

Косар і вдова

Косар іде – свічки косить.

Каже: «Досить уже, досить!»

І косить свічки.

А йде вдова, чорним-чорна,

Свічки сіє, страх моторна,

Не роки – віки.

Косар свічки кладе в копи.

Обкосив вже пів-Європи.

Притомився. Став.

А свічки густі, як вруна,

А вдова безтямно юна,

Аж горить рукав...

Трое яблук циганок

Коли юна вдова,

Як громом побита яблуня,

Наша вчителька перша

Фросина Федотівна Комашко

Ридала біля трьох своїх хлопців —

Шури, Володі і Толі,

Коли найгарніша вчителька,

В яку ми були закохані

Первісною чистотою дитинства,

Коли вона всім сказала:

– Людоньки, Перемога! —

Коли вона першачків розіслала

Білими метеликами по селу,

Ми розбіглися по селу,

Як білі метелики,
У найчистіших своїх сорочках,
У яких нас війна помилювала.
Кожен з нас мав прийти до вдови
І сказати про Перемогу.
Так було вдів багато,
Що школярів не вистачило.
Мене аж в Підліс послали,
До старої баби Параски.
Я полем чимчикував
І боявся іти, аж ламався.
– Що їй сказати і як? —
Три похоронки на трьох синів
Дістала баба Параска
І кожного разу ридала,
Ледве небо на неї не впало
І не вбило її хмаровищем.
Ми, бувало, в садок, її лазили
І патрали груші і яблука
І боялись її синів-вушкодерників,
Що ловили нас, і хмолостали,
І за вуха підсмикували,
Щоб росли ми нівроку...
Тепер нікому, нікому, нікому!
Як одчинив я ту хвіртку,

Як через сад я знайомий пройшов!
Баба сиділа, картоплю перебирала.
Подивилась на мене, малого горобчика
В білій сорочці і з переляком в очах.
– Чого б то тебе принесло, дитино?
– Того, бабо, що вже Перемога
І до сільради кличуть на мітинг...—
Як сиділа баба, отак і сиділа.
Потім встала, пішла до льоху,
З фартуха обтрусивши росточки.
І не плакала, і не ридала,
Чого я боявся найбільше,
Тільки йшла, переламана втричі,
І переламаною повернулась —
Трое червоних яблук винесла
З того тьмотьменного льоху
І без слів мені в руки тицьнула
Трое червоних циганок,
Що палали під цвітом яблунь.
– Не піду я, дитино, нікуди,
А від хлопців, синок, це тобі...—
І в чоло мене поцілувала
Таж сухими, як горе, губами
Й до картоплі під цвітом всілася...
Йшов я полем, і двоє яблук

Пропікало мені кишені,
Трете яблуко ніс я в руках —
Обпікало мені воно руки.
Наче перше яблуко був Сергій-танкіст,
Що мене на коня підсаджував,
Наче друге яблуко був Василь-матрос,
Що давав поносити безкозирку,
А вже трете яблуко
був найменший, Влас,
З яким бігав я по городах
І який аж до Праги добіг,
Та не зміг повернутись додому...
Так пекли мене трое яблук,
Що я мчав як стріла до школи,
До Фросини Федотівни швидше.
– Ось вам баба передала
Трое яблук для ваших трьох:
Це Володі, це Шурі, це Толі...—
Так звільнився, аж я зітхнув,
Не пекли вже кишені і руки.
Пломенисті циганки жаріли,
Осявали весь клас, і всю школу,
І веселу в сльозах Фросину Федотівну
Із трьома її сиротами
Під багряним крилом Перемоги.

Барвінок

Я пам'ятаю їх, барвінків, навесні.

Цвіли вони, синющі, навісні,

Такі блакитні, буйні, небоокі,

Такі безжальні і такі жорстокі.

Цвіли вони на всіх моїх могилах,

На всіх зелених, з вітром в чубі, схилах,

Де все мое родинне вічне древо

Гуло в землі крислате, коренево.

Були гробки чи проводи щорічні,

І скатерки, немов сніги у січні,

Так спрагло в небо бились голубами

Торкнути хмару, вишиту губами.

І люди йшли до тих, що вже лежали,

Що сто віків до нас косили й жали,

І крашанки гарячі та пекучі

Стріляли в небо, наче грім із тучі.

І гралась діти. Всюди гралась діти.

Гасали між гробками – де ж їх діти!

І мій Максим перевертався з ними,

З бешкетниками тими замашними.

Він з літачком з пропелером кленовим
Над дідовим хрестом зіперся новим
І приладнав пропелер до хреста,
В щілину вбивши фюзеляж з хвоста.

А потім знов, із сонцем вперемінку,
Перевертався в буйному барвінку,
Густому, синьоокому такому,
Немов же той на небі збив оскому.

Гудів пропелер. Ніс хреста із дідом
І скатертину з паскою й обідом,
Гудів кленовий, травнем захлинався,
Впивався вітром, сонцем обтирався.

Я дивувався – як він, дерев'яний,
Пропелер гордий, в силі полум'яний,
Тріщить, шаліє, не спиняє лету
Й несе, малий, весь цвинтар, як планету.

А діти все гасали по барвінку,
Казились, толочили без спочинку.
А що барвінок? Чи він мав казати,
Що й він колись по них гайне гасати?!

Балада про пера

Перо сови мені на стіл упало,
І стрепенулось дико і зухвало,
І прошептало виклично: «Лови!
Бери й пиши – пиши пером сови!»

Я – жайвір по натурі. Не для мене
Перо совине, хитромудро вчене.
Ще цілий вік писать мені готове
Перо ясне, ранкове, жайворове.

Перо орла мені кинджалом впало,
Так стрепенулось синьо – чорно стало,
Так сила в ньому клекотала зла:
«Бери й пиши – шалій пером орла!»

Я – жайвір по натурі. Син калини.
Не втримаю в руці перо орлине,
Хоч так мені, буває, закортить
В орлині крила одягнути мить.

Аж тут перо упало солов'їне,
В нім – місяць в сонці,
все воно – промінне,
Всю душу воно вилюбить до дна —
Перо – екстаз, перо – самотина.

І здався я. Совине взяв. Орлине.

І жайворове взяв. І солов'їне.

І кожне з них вмочаю у Дніпро.

Яке ж це зараз у руці перо?

Чому ж тулю до серця всі ці пера?

Чому душа захланна, ненажера,

Хай в іншим – щедра,

тут же – хай напасть,

І жодне на виміну не віддасть?!

Чому їх сила завжди на заваді —

Й вони в душі взаємно прокляті,

Й коли гримить світів лихий огром,

Найбільш пишу німим своїм пером?!

Залізо

Як шалено росте залізо,

Лізе в танки, в ракети, в броню,

Лізе в тіло і в душу лізе.

Чим цей ріст його зупиню?!

Лізе в доповіді і в спічі

З нутровини, з ядра землі.

Став залізним я втричі аж вдвічі,

Ми, з заліза, залізні і злі.

Бо залізо залізло повсюди,
Людство глухне од скреготу зла.
На мої на залізні груди
Аж заточується бджола.

Я залізно зимую у літі,
Залізник я села і зела.
Од заліза на лютій орбіті
Аж заточується Земля...

Теплі джинси

У випускню і п'яну ніч
Йшли ніж на ніж і січ на січ
Як безголові
Ще тепла билась голова
Кущі питали Голо вам
У безголов'ї
Ще джинси теплими були
Коли їх з вбитого стягли
І одягли на себе
А Лаври бані золоті
А щит і меч у наготі
Дивились
Світився вбитий до небес

І наступив на Лавру пес
Завив на меч
Вони вже теплими були
Коли їх теплих загребли
В міліцію
Як ви могли як ви могли
Ще джинси теплими були
А ви на себе
За джинси вбити і в кущі
А потім пити на дощі
На теплім
А світ холодний як вино
А джинси змерзли б все одно
І задубіли б
Віки вбивали за любов
За золоту шалену кров
Тепер за джинси
Кого в тюрму Кого в труну
У що ж одягнемо вину
У теплі джинси
Кого в труну Кого в журбу
А в що ж одягнемо добу
У теплі джинси.

Балада про вузлики

Була колись у мене баба Корупчиха,

Мені і досі її руки світять.

Була баба Корупчиха темна, неграмотна,

Мені і досі її руки світять.

Пекла баба Корупчиха пироги з калиною,

Мені і досі світ без неї темний.

Хто був голодний – приходив до Корупчихи,

Вона кожного вузликом наділяла.

Хто був холодний – грівся у Корупчихи

І виносив од неї вузлик у пазусі.

Хто був безсовісний, той лишався безсовісним,

А вона кожного вузликом наділяла.

Як насняться мені сни чорнющі —

Прийде Корупчиха, розв'яже вузлик,

Як насняться мені сни солодкі з калиною,

Прийде Корупчиха, зав'яже їх у вузлик.

Дуже журиться баба Корупчиха в могилі,

Руки їй склали, не може зав'язати вузлика.

Я не вірю у скатерки-самобранки,

Вірю у вузлики баби Корупчихи.

Сам їх бачив, сам їх розв'язував

І зав'язав їх навіки у пам'яті.

А Корупчиха білою хустиною запиналася,

Вузлика під шию ніколи не зав'язувала.

А ховали її у позиченій хустці,

Бо свої вона у вузлики пов'язала...

Балада про ступу

Гула, гуркотіла, двигтіла епоха,

Жила в епосі тітка Мартоха...

Епоха петлі зривала з дверей,

Жив в епосі дядько Варфоломей...

Які ж хуртовини, хурделі, хуртечі

Впали на їхні розгупані плечі!

Вже десь аж на дні і не дивляться в очі

Мартошині трудодні, Варфоломееві ночі.

Та внуків зростили. Вже правнуків ждуть.

Вже сонце холодне. Вже сиве, як ртуть.

Синиця на груди шибку взяла,

Допався і я до свого села,

Усе розтрусив на великій дорозі,

Стою на святому на сивім порозі,

Хвилини завмерли. Стоять. Не течуть.

Старенькі сидять і кутю товчуть.

В куті на ряднині, де сохнуть поліна,

Старі возсідають в чотири коліна.

Дивлюсь – то не ступа, а гільза німецька,
А в гільзі – пшениченька наша незлецька,
А роки-мороки даються взнаки,
І пріють старі у чотири руки!
А роки-мороки у прірву летять,
А в міді горять щирозлота кутя,
А роки порвали вже тисячу шлей,
І гупає в гільзу дядько Варфоломей,
І гупає в гільзу тітка Мартоха,
І дзвонить та гільза, як ціла епоха.
Гула. Гуркотіла. Пропала як мить.
Стовклася у ступі. Лиш пам'ять дзвенить.

Балада про кобзаря Хведора Холодного

Ладів аж цілих штири він вживав:
Бандурний, скрипошний, жалобний, косий.
Та й козачка на кобзі награвав
Ногами босими. Бувало, сяде босий
Та й пальці струнами —
бринь-бринь – перебира.
Не без нечистого були його прояви.
Його обліпить роем дітвора,
А він над нею кобзою державить.

А так співать, бувало, не хотів,
Хіба проп'є до драної свитини
Все рам'я і в корчемному гурті
Голосить, братця, голосом дитини.
А що вже грав, то, знаєте, втинав
Отак, що й не пособить сила Божа, —
Про трьох братів, про Хмеля й Богуна,
Про людославне наше Запорожжя.
Було, як сяде, то й струна кипить,
Та як зашкряба, ридма як затужить,
То плачуть всі, а він і плаче, й кпить,
Бо з нього був гординя пишний дуже.
А мідяки в коновочку його,
Як той горох:
тр... тр... та в бідолахи
Був норів, вам скажу, як той вогонь,
Хоч був бідаха: кісточки та лахи...
Кого вже не возлюбить, то ні-ні,
Його й пани вдягали-пригощали,
Він все проп'є і знову в бур'яні
Сидить, як цвяшок, і життя печалить.
Гордяка був. Чи Бог, чи сатана
Побив його на тижні Великоднім.
А душу співом випивав до дна,
Пекельний був, тож нарекли Холодним...

Оскарження Івана Гонти

...Вони ж його насамперед барзо привітали,

Через сім днів з його кожу по пояс здирали,

І голову облупили, сіллю насолили,

Потім йому, як чесному, назад положили...

Історична пісня

Многосте світу, тяжка і буденна,

Односте світу, метка й навіжена,

Дикосте світу, вертка й монотонна,

Лагодо світу з Божого лона!

Кинув на тебе я клич Святославів,

Вийшов на ви, заки день не поржавів,

Вийшов на ви, заки супрязь з добою

Десь в бойовищі двобою з собою.

Ненасить долі впокорилась мулом,

Та проростає майбутне в минулім,

Вишаблює з піхов коріння цупкіші —

З лона непам'яті в пахолодь тиші.

Дню мій стоболісний дню черногрекий,

Навзір – правдивий, від правди – далекий,
Буйний, громохливий, підступний, солодкий,
Предовгий – для марень, для дій – закороткий.

Нам би зажити слави з тобою,
Тільки з тобою в тяжкому двобою,
Нам би з тобою козирувати
Над людські грати і царські гармати.
Та тільки бджілка сіла на шаблю,
Й занести шаблю вже не потраплю...

Балада про Кармалюка

Прив'язали, примоцювали,
гей, мотуззям
Устима, лицаря, гей, Кармалюка
До кобили дубової, до позорища
Три езекутори та й четвертий кат.
Як один езекутор шкірив зуби іржаві,
Як другий езекутор
дрижав у пропасниці,
Як третій – штабс-лікар в пенсне —
похукував,
А кат походжав та бабам підморгував:

«Молодиці та дівоньки,
фартухи підставляйте,
Фартухи підстеляйте
під сльози лайдацькі,
Пригорщі підставляйте та ще й відерця —
Зараз дощ я висічу
із очей та й розбійницьких».

І зойкнув народ,
і сахнулись солдатики,
Як свиснув батіг блискавицею з громом,
І тільки душилась косою чорною
Якась кароока, мабуть, полюбовниця.

І тільки втомився хреститися батюшка
За сотим ударом, сто першим посвистом,
І тільки рука у ката зомліла,
І тільки сонце осліпло від поту,

І тільки в маленького хлопчика русого,
Гей, замурзаного,
гей, засмальцьованого,
Маленька сльоза собі по щоці,
А він її стер кулачком та й порепаним.

Встав Кармалюк. Намочив сорочку.
Сплюнув. На вітрі повів плечима,

Гей, на вітрі, на долішньому,
на подільському,
Гей, на вітрі,
на кривавому та й вітрищі.

Та й натяг Устим на плечі посічені
Тюремну сорочку, в діжі намоклу,
І величезна макова квітка кривава
Зайнялась на плечах, гей, спалахнула.

Та маленьке дитя, найменше, як маківка:
«Мамо, я хочу такої льолі, – сказало. —
Я хочу льолі червоної, мамо,
та й льолі,
Такої льолі, як в того дяді, ой, льолю!»

І простягло рученята замурзані
До побитого сонця, до сонечка,
І рота солдатиків, гей, муштрованих,
Дивилася на Сибір, на схід сонечка.

І стер Кармалюк свою першу сльозу,
Першу сльозу на сто першій ударі.
І тільки замурзаний хлопчик кричав:
«Мамо, я хочу льолю червону,
ой мамо, хочу!»

Реквієм Павлові Тичині

Закочувалось за вечірній пруг

Тичинине золотооке сонце...

Він ще не знав про це,

а вже Вона ходила

Навшпиньках по його кімнаті-хаті,

І до книжок принюхувалась ласо,

І вже косу поставила на покуті,

Ледь брязнувши, ледь хряпнувши кіссям...

Він ще не знав про це,

а вже Вона читала

На душу ніжнотонну, сонцетканну

І мітила йому кіссям в міжбрів'я,

Аж тамувала віддих, щоб не схибити...

Закочувалось за вечірній пруг

Тичинине золотооке сонце,

Він ще не знав про це,

і він співав, як дихав,

І пісня була з джерела гіркового,

І пахла бджолами із довбаного вулія,

Древлянською пергою, ярим воском

Та сизим прахом звергнутих століть —

Не атомними сурмами безодні.

Поет співав глибинно, старовинно

Бояновими сивими вустами:

«Були люде невірні,

Вони в Бога не вірили,

А вірили у цмочище,

У лютеє у зміще».

І думалось мені, коли він ще не знав,

А може, знав, та про знання не відав

Й собі самому, то мені гадалось:

Чому такий він ніжно-безборонний?

Чому завжди, на вулиці зустрівши,

Так хочеться його під руку взяти

І провести, щоб навіть лист каштана

Не впав на його тишу золоту

Кінець ознакомительного фрагмента.

Купити: https://telnovel.com/drach_-van/toscho

надано

Прочитайте цю книгу цілком, купивши повну легальну версію: [Купити](#)